

فهرست

درس نامه	تست
درس اول هدف زندگی	۷ ۱۶
درس دوم پر پرواز	۲۲ ۲۹
درس سوم خودحقیقی	۳۵ ۳۸
درس چهارم پنجره‌ای به روشنایی	۴۲ ۴۸
درس پنجم آینده روشن	۵۳ ۶۱
درس ششم منزلگاه بعد	۶۷ ۷۲
درس هفتم واقعه بزرگ	۷۷ ۸۳
درس هشتم فرجام کار	۸۸ ۹۶
درس نهم آهنگ سفر	۱۰۲ ۱۰۸
درس دهم اعتماد بر او	۱۱۳ ۱۱۷
درس یازدهم دوستی با خدا	۱۲۳ ۱۲۸
درس دوازدهم یاری از نماز و روزه	۱۳۴ ۱۴۲
درس سیزدهم فضیلت آراستگی	۱۴۸ ۱۵۲
درس چهاردهم زیبایی پوشیدگی	۱۵۷ ۱۶۱
پاسخ‌نامه تشریحی	۱۶۶
پاسخ‌نامه کلیدی	۲۰۴

اعتماد بر او

مقدمه درس

در این درس مطالبی را پیرامون توکل بر خدا و این که «آیا توکل سبب تنبلی می شود یا خیر؟» بیان می کنیم.

زمر، ۳۶

أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ آیا خدا برای بنده اش کافی نیست!

کلیدواژه: بکاف

مفهوم آیه: کفایت خداوند برای انسان

پیام آیه

- ۱ اگر انسان، خدا را داشته باشد و به خدا توکل کند، دیگر نیازی به غیر او ندارد؛ زیرا خداوند برای بنده اش کافی است.
- ۲ این آیه به صورت استفهام انکاری مطرح شده است. (استفهام انکاری نوعی پرسش است که مفهوم مورد نظر آن، عکس صورت سؤال است. در این جا پرسش: «آیا خدا برای بنده اش کافی نیست؟» و مفهوم مورد نظر: «خداوند برای بندگانش کافی است» می باشد.)

اکنون که با آینده انسان در جهان آخرت آشنا شدیم و دانستیم که سرنوشت ابدی انسان ها براساس رفتار آنان در دنیا تعیین می شود، لازم است بار دیگر با خدای خود «تجدید عهد» کنیم و عزم نماییم تا راه زندگی را محکم تر و مطمئن تر از گذشته، همان گونه که خدا از ما خواسته است، بپیماییم. در این درس، با یکی از عواملی که سبب تقویت اراده و عزم می شود آشنا می شویم.

سؤال کلیدی توکل بر خدا به چه معناست؟

حقیقت توکل بر خدا

توکل بر خدا به معنای اعتماد به خداوند است؛ یعنی انجام وظیفه خود در هر کار و سپردن نتیجه و محصول آن به خداوند. انسان متوکل خداوند را تکیه گاه مطمئن خود می یابد و در عین عمل به وظایف، آموزش را به او واگذار می کند و خود را تحت حمایت خداوند قرار می دهد.

طلاق، ۳

وَ مَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ و آن کس که در راه حق به خدا توکل کند،
فَهُوَ حَسْبُهُ خداوند او را بس است،
إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ خداوند امر خویش را به سرانجام می رساند.

کلیدواژه ها: يتوكل على الله - حسبه

مفهوم آیه: توکل بر خدا

پیام آیه

- ۱ هر کس در راه حق و درستی به خدا توکل کند (علت)، خداوند او را کفایت می کند (معلول = نتیجه).
- ۲ تحت حمایت خداوند قرار گرفتن، نتیجه (معلول) توکل بر خداست. (علت)
- ۳ هر کس بر خدا توکل کند (علت)، خداوند امر خودش را برای او به سرانجام می رساند (معلول = نتیجه).

بهتر بدانیم

عبارت «فَهُوَ حَسْبُهُ» و عبارت «أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ» هر دو به کفایت خداوند اشاره دارند و با یکدیگر هم‌مفهوم‌اند.

سؤال کلیدی چرا انسان متوکل می‌داند که هر چه پیش آید، به مصلحت اوست؟

انسان متوکل می‌داند که در صورت انجام وظیفه، هر نتیجه‌ای که به دست آید، به مصلحت اوست، گرچه خود به آن مصلحت آگاه نباشد؛ زیرا خداوند آینده‌ای را می‌بیند که ما نمی‌بینیم و به مصلحت‌هایی توجه دارد که ما درک نمی‌کنیم. گاهی چیزهایی را به نفع خود می‌پنداریم، در حالی که به ضرر ماست یا اموری را به ضرر خود می‌دانیم، در حالی که به نفع ماست.

بقره، ۲۱۶

وَ عَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ..... و چه بسا از چیزی بدتان بیاید، در حالی که برای شما خوب است.
وَ عَسَىٰ أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَ هُوَ شَرٌّ لَّكُمْ..... و چه بسا چیزی را دوست داشته باشید، در حالی که برای شما بد است.

کلیدواژه‌ها: تکرهوا - خیر / تحبوا - شر

مفهوم آیه: خداوند همیشه مصلحت بندگانش را می‌خواهد.

پیام آیه

۱ کسی که وظیفه‌اش را انجام می‌دهد و بر خدا توکل می‌کند، باید بداند که هر نتیجه‌ای که به دست آید، به مصلحت اوست.

«وَ عَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ»

۲ گاهی ما چیزهایی را به ضرر خود می‌پنداریم، اما در حقیقت به سود ما هستند.

«وَ عَسَىٰ أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَ هُوَ شَرٌّ لَّكُمْ»

۳ گاهی ما چیزهایی را به نفع خود می‌پنداریم، در حالی که به ضرر ما هستند.

۴ در این آیه، صفت «رحیم‌بودن = مهربانی» خداوند نهفته است، زیرا خداوند از روی مهربانی، هر چه به صلاح بندگانش باشد، برای آن‌ها رقم می‌زند.

در این مواقع است که خدایی که از هر کس به بندگانش مهربان‌تر است، آن چیزی را برای انسان متوکل رقم می‌زند که خیر و صلاح او در آن باشد.
امام علی علیه السلام در یکی از دعاهاى خویش می‌گوید:
«خداوند تو با آنان که به تو بیشتر عشق می‌ورزند، بیش از دیگران انس می‌گیری و برای اصلاح کار آنان که بر تو توکل می‌کنند از خودشان آماده‌تری، اسرار ایشان را می‌دانی و بر اندیشه‌هایشان آگاهی.»
ایشان در ادامه می‌فرماید:
اگر تنهایی، آنان را به وحشت اندازد، یاد تو آنان را آرام سازد و اگر مصیبت‌ها بر آنان فرو بارد، به تو پناه آورند و روی به درگاه تو دارند، چون می‌دانند سررشته کارها به دست توست.»

جمع‌بندی نکات

- ۱ معنی توکل، اعتماد بر خداوند و سپردن نتیجه کارها به اوست.
- ۲ انسان متوکل در عین عمل به وظیفه‌اش، نتیجه کار را به خداوند واگذار می‌کند.
- ۳ خداوند مهربان است (علت)، پس هر چه برای بنده‌اش رقم بزند، به صلاح اوست (معلول = نتیجه). هم‌چنین ممکن است انسان از مصلحت خود آگاه نباشد.
- ۴ هر چه بیشتر به خدا عشق بورزیم (علت)، خداوند بیشتر با ما انس می‌گیرد (معلول = نتیجه).
اگر به خدا توکل کنیم (علت)، خداوند امورمان را اصلاح می‌کند (معلول = نتیجه).
- ۴ با توجه به سخن امام علی علیه السلام انسان متوکل می‌داند که سررشته کارها به دست خداست (علت) در وحشت تنهایی، یاد خدا او را آرام می‌کند (معلول = نتیجه).
در هنگام مصیبت‌ها به خدا پناه می‌برد (معلول = نتیجه).

تدبیر

با توجه به آیه زیر بگوئید چرا بر غیر خدا نمی توان توکل کرد؟
 قُلْ أَقْرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ (زمر، ۳۸)
 «بگو چه می پندارید درباره آن چه جز خدا می خوانید؟ اگر خدا خواهد که به من زبانی رسد، آیا آنان دورکننده گزند او هستند؟ یا اگر رحمتی برای من خواهد، آیا آنان بازدارنده رحمت او هستند؟ بگو خدا برای من کافی است و توکل کنندگان بر او توکل می کنند.»

پاسخ: هیچ کس قدرت ایستادن در مقابل اراده خدا را ندارد و نمی تواند در کار خدا دخالت کند و از رحمت او جلوگیری کند و یا مانع زیان او شود؛ به همین دلیل، شایسته است فقط بر خدا توکل کنیم.

زمر، ۳۸

قُلْ أَقْرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ بگو چه می پندارید درباره آن چه جز خدا می خوانید؟
 إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ اگر خدا خواهد که به من زبانی رسد، آیا آنان دورکننده گزند او هستند؟
 أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ یا اگر رحمتی برای من خواهد، آیا آنان بازدارنده رحمت او هستند؟
 قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ بگو خدا برای من کافی است و توکل کنندگان بر او توکل می کنند.

مفهوم آیه: فقط بر خدا می توان توکل کرد.

پیام آیه

«قُلْ أَقْرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ»

۱ این آیه به مشرکان اشاره دارد و درباره آن چه غیر از خدا می پرستند، آنان را بازخواست می کند.
 ۲ اگر بپرسیم: «چرا بر غیر خدا نمی توان توکل کرد؟» یا «مبنای توکل بر خداوند چیست؟» دو مورد زیر، پاسخ به این سؤال است:

«إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ»

الف) اگر خداوند بخواهد زبانی به کسی برسد، هیچ کس (حتی معبودان پوشالی مشرکان) نمی تواند جلوی او را بگیرد.

«أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ»

ب) اگر خداوند بخواهد رحمتی به کسی برسد، هیچ کس (حتی معبودان پوشالی مشرکان) نمی تواند او را منصرف کند.

«قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ»

۳ خداوند قدرت مطلق است و اگر بخواهد کاری را انجام دهد، هیچ کس (حتی معبودهای ساختگی مشرکان) توانایی ایستادن در برابر او را ندارد.
 ۴ خداوند ما را کفایت می کند و اگر بر او توکل کنیم، دیگر نیازی به غیر او نداریم.

بهبودانیم

عبارت های «أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ»، «فَهُوَ حَسْبَهُ» و «قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ» همگی به کفایت کردن خداوند اشاره دارند و با یکدیگر هم مفهوم اند.

سؤال کلیدی شرایط توکل حقیقی چیست؟

- توکل کردن فقط به معنای گفتن جمله «خدا یا، بر تو توکل می کنم» نیست. بلکه انسان باید در قلب خود بر خدا توکل کند و واقعاً او را تکیه گاه خود ببیند. اگر این گونه باشیم، خداوند کارهای ما را به بهترین وجه چاره خواهد کرد و آن چیزی را که حقیقتاً به نفع ما است پیش خواهد آورد.
- امام صادق علیه السلام فرمود: «خداوند به داود علیه السلام وحی کرد هر بنده ای از بندگانش به جای پناه بردن به دیگری با نیت خالص به من پناه آورد، از کارش چاره جویی می کنم، گرچه همه آسمان ها و زمین و هر چه در آنها است، علیه او برخیزند.»
- توکل در جایی درست است که انسان مسئولیت و وظیفه خود را به خوبی انجام دهد؛ یعنی فکر و اندیشه خود را به کار گیرد، با دیگران مشورت کند، بهترین راه ممکن را انتخاب نماید و با عزم و اراده محکم برای رسیدن به مقصود تلاش کند. در این صورت است که می توان بر خدا توکل کرد، زیرا توکل، جانشین تنبلی و ندانم کاری افراد نیست، بلکه کمک کننده و امیددهنده به کسی است که اهل همت، تعقل و پشتکار است.

روزی، پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به مردمی برخورد که اهل کار و فعالیت نبودند. به آنان فرمود:
 «شما چگونه مردمی هستید؟»
 گفتند: «ما توکل کنندگان بر خدا هستیم.»
 ایشان فرمود: «نه، بلکه شما سربرابر دیگران هستید.»

گر توکل می‌کنی در کار کن / کشت کن پس تکیه بر جبار کن
 توکل کننده‌ای که اهل معرفت باشد، می‌داند که انسان باید در راستای راهیابی به نیازها و خواسته‌هایش، از ابزار و اسباب بهره جوید؛ زیرا این ابزار و اسباب، بنا بر حکمت الهی قرار داده شده و بی‌توجهی به آن‌ها، بی‌توجهی به حکمت و علم الهی است.

بهتر بدانیم

بیت «گر توکل می‌کنی در کار کن / کشت کن پس تکیه بر جبار کن»، به لزوم اهل کار و فعالیت بودن، برای توکل به خداوند اشاره دارد و با سخن پیامبر صلی الله علیه و آله، خطاب به توکل کنندگانی که اهل کار و فعالیت نبودند: «شما سربرابر دیگران هستید» هم‌مفهوم است.

بهتر بدانیم

علت	معلول = نتیجه
توکل همراه با نیت خالص	خداوند از کار توکل کننده به بهترین وجه چاره‌جویی می‌کند.
توکل همراه با معرفت	توکل کننده از ابزار و اسباب برای رسیدن به هدفش استفاده می‌کند.

جمع‌بندی و نکات

۱ با توجه به سخن امام صادق علیه السلام، پناه‌بردن خالصانه به خداوند (علت) سبب چاره‌جویی از کارها می‌شود. (معلول = نتیجه)

۱- فکر و اندیشه خود را به کار بگیریم.

۲- با دیگران مشورت کنیم.

۳- بهترین راه ممکن را انتخاب کنیم.

۴- با عزم و اراده محکم برای رسیدن به مقصود تلاش کنیم.

۲ همیشه پیش از توکل باید:

۳ توکل جانشین تنبلی و ندانم‌کاری افراد نیست، بلکه کمک‌کننده و امیددهنده به انسانی که اهل همت، تعقل و پشتکار است.

۴ پیامبر صلی الله علیه و آله کسانی را که بر خدا توکل می‌کنند در حالی که اهل کار و فعالیت نیستند، سربرابر دیگران خطاب می‌کند.

۵ توکل کننده‌ای که اهل معرفت باشد، از ابزار و اسبابی که بنا بر حکمت الهی قرار داده شده است، برای دستیابی به خواسته‌هایش استفاده می‌کند.

۶ بی‌توجهی به اسبابی که خداوند برای ما قرار داده است، بی‌توجهی به حکمت و علم الهی است.

سؤال کلیدی چرا در دوران نوجوانی و جوانی نیاز شدیدتری به توکل حس می‌شود؟

تصمیم و توکل

نوجوانی و جوانی، دوران تصمیم‌های بزرگ و سرنوشت‌ساز است. هر چه عمر می‌گذرد و قوای انسان به سستی می‌گراید، توان انسان برای تصمیم‌های بزرگ نیز کاهش می‌یابد. جوان و نوجوان معمولاً شجاعت روحی بالایی دارد و دست و پای وجودش چندان به رشته‌های دنیایی بسته نشده است؛ مانند برخی بزرگسالان نیست که به ثروت یا مقام دل بسته باشد یا در حسادت نسبت به دیگری بسوزد یا در فکر تجملات زندگی باشد. او می‌تواند آرمان‌های بزرگ داشته باشد، آرمان‌هایی که از نوع پروازند، از نوع رفتن و صعود کردن، نه از نوع ماندن و در باتلاق زندگی دنیایی فرورفتن. از این‌رو، در این دوره نیاز شدیدتری به توکل و اعتماد بر خداوند حس می‌شود.

فعالیت‌های کلاسی

۱- برخی می‌گویند دوره نوجوانی و جوانی دوره خطر (ریسک) کردن است. چه تفاوتی میان «خطر کردن» و «توکل بر خدا» وجود دارد؟

پاسخ: انسان متوکل چون به خداوند توکل کرده است و می‌داند که هر نتیجه‌ای که بگیرد به صلاح اوست، پس هیچ اضطراب و نگرانی ندارد و با امید به آینده به مسیرش ادامه می‌دهد. اما شخصی که ریسک کند، همواره در دلش اضطراب و ناراحتی است که نکند نتیجه‌ای که گرفته است، به ضررش باشد.

<p>۱ نوجوانی و جوانی</p>	<p>دوران آرم‌های بزرگ (علت)</p> <p>دوران آرم‌هایی از نوع پرواز، رفتن و صعود کردن (علت)</p>	<p>دوران تصمیم‌های بزرگ و سرنوشت‌ساز (علت)</p> <p>احساس نیاز شدید به توکل و اعتماد بر خدا (نتیجه = معلول)</p>
<p>۲ بزرگسالی و پیری</p>	<p>دوران دلبستگی به دنیا</p> <p>حسادت به دیگران</p> <p>به فکر تجملات زندگی بودن</p> <p>داشتن آرم‌هایی از نوع ماندن و در باتلاق زندگی فرورفتن</p>	

اندیشه و تحقیق

- ۱- با توجه به آیات، روایات و توضیحات درس، آثار و فواید توکل را ذکر کنید.
- پاسخ: ۱- انسان را اهل کار و فعالیت می‌کند. ۲- سبب تقویت عزم و اراده می‌شود. ۳- به انسان امید می‌دهد.
- ۲- آیا توکل، سبب تنبلی می‌شود یا تحرک؟ چرا؟
- پاسخ: توکل، جانشین تنبلی افراد نیست، بلکه کمک‌کننده و امیددهنده به کسی است که اهل همت، تعقل و پشتکار است؛ زیرا انسان باید ابتدا فکر و اندیشه خود را به کار گیرد، با دیگران مشورت کند، بهترین راه را انتخاب کند و با عزم و اراده محکم برای رسیدن به مقصود تلاش کند، سپس خالصانه بر خدا توکل کند.
- ۳- شرایط توکل حقیقی کدام‌اند؟
- پاسخ: ۱- قلباً بر خدا توکل کنیم، نه این که صرفاً بگوییم: «خدایا بر تو توکل می‌کنم».

- ۲- پیش از توکل باید:
 - الف) فکر و اندیشه خود را به کار بگیریم.
 - ب) با دیگران مشورت کنیم.
 - ج) بهترین راه ممکن را انتخاب کنیم.
 - د) با عزم و اراده محکم برای رسیدن به مقصود تلاش کنیم.

راهنمایی

- ① هر یک از آیات و ارتباط آن‌ها با متن کتاب درسی را به خوبی بدانید.
- ② روابط علت و معلولی در سخن امام علی علیه السلام را به خوبی یاد بگیرید.

پرسش‌های چهارگزینه‌ای

- ۴۴۵- استفاده انسان متوکل از ابزار و اسباب نتیجه چیست و شرط تحقق توکل حقیقی چه می‌باشد؟ (انسانی ۹۸)
- ۱) معرفت به حکمت الهی - سپردن کارها به خداوند دانا و توانا
 - ۲) معرفت به حکمت الهی - انجام وظایف و مسئولیت‌ها به شایستگی
 - ۳) اعتقاد به وجود اراده در انسان - سپردن کارها به خداوند دانا و توانا
 - ۴) اعتقاد به وجود اراده در انسان - انجام وظایف و مسئولیت‌ها به شایستگی
- ۴۴۶- کدام مورد، توضیح مناسبی برای عبارت «توکل در جایی درست است که انسان مسئولیت و وظیفه خود را به خوبی انجام دهد» می‌باشد و کدام آیه شریفه به آن اشاره دارد؟ (هنر ۹۸ - نظام قدیم)
- ۱) فکر و اندیشه خود را به کار گیرد و با دیگران مشورت کند - «أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ»
 - ۲) با نیت خالص کارها را به خدا بسپارد و با دیگران مشورت کند - «وَوَكَّفَىٰ بِنَا حَاسِبِينَ»
 - ۳) با نیت خالص کارها را به خدا بسپارد و به خدا اعتماد و اطمینان کند - «وَوَكَّفَىٰ بِنَا حَاسِبِينَ»
 - ۴) فکر و اندیشه خود را به کار گیرد و به خدا اعتماد و اطمینان کند - «أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ»
- ۴۴۷- پیامبر صلی الله علیه و آله چه کسانی را سربار بقیه امت می‌دانند و پیام آیه شریفه «أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ» در این رابطه چیست؟
- ۱) توکل‌کنندگانی که اهل کار و معرفت نیستند - اعتماد بر خدا
 - ۲) توکل‌کنندگانی که اهل کار و معرفت نیستند - بندگی خداوند
 - ۳) کسانی که قدرت عزم و تصمیم‌گیری بر توکل ندارند - اعتماد بر خدا
 - ۴) کسانی که قدرت عزم و تصمیم‌گیری بر توکل ندارند - بندگی خداوند

۴۴۸- با توجه به آیه شریفه «إِنَّ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ» دلیل دل بستگی و اعتماد به خدا، کدام است؟

(هنر ۹۶)

- ۱) در برابر اراده خدا تمام عوامل مؤثر، تأثیرگذاری خود را از دست می‌دهند.
- ۲) خدای رحمان همه موجودات را آفرید و رحمتش را در همه جا و بی‌انتهای گستراند.
- ۳) حوادث جهان و از جمله کارهای انسان، تحت اراده خداوند و مظهری از قضا و قدر اوست.
- ۴) اگر عشق و محبت انسان از امور محدود فراتر رود، دل به سرچشمه کمالات خواهد سپرد.

۴۴۹- کدام امر، کمک‌کننده و امیددهنده به کسی است که اهل همت، تعقل و پشتکار است و کدام آیه شریفه، حاکی از آن می‌باشد؟

(فارج از کشور ۹۶ با تغییر)

- ۱) توکل - «أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ»
- ۲) تحرک - «أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ»
- ۳) توکل - «فَاصْبِرْ عَلَيَّ مَا آصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ»
- ۴) تحرک - «فَاصْبِرْ عَلَيَّ مَا آصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ»

۴۵۰- با توجه به کلام امیرالمؤمنین (ع)، اهل توکل اگر از تنهایی به وحشت بیفتند، چه می‌کنند و در برابر مصائب چه حالتی دارند؟

(توبه ۹۵)

- ۱) سررشته کارها را به خدا می‌سپارند - به آرمان‌های بزرگ می‌اندیشند.
- ۲) سررشته کارها را به خدا می‌سپارند - به درگاه خداوند پناه می‌برند.
- ۳) یاد خدا آن‌ها را آرام می‌کند - به آرمان‌های بزرگ می‌اندیشند.
- ۴) یاد خدا آن‌ها را آرام می‌کند - به درگاه خداوند پناه می‌برند.

۴۵۱- توکل، امیددهنده به کدام دسته از انسان‌هاست و چاره‌جویی از کارها از نظر امام صادق (ع) معلول چیست؟

- ۱) اهل همت، تعقل و پشتکار - با نیت خالص به خدا پناه بردن
- ۲) اهل همت، تعقل و پشتکار - وظیفه و مسئولیت خود را به خوبی انجام دادن
- ۳) اهل اخلاص - با نیت خالص به خدا پناه بردن
- ۴) اهل اخلاص - وظیفه و مسئولیت خود را به خوبی انجام دادن

۴۵۲- مفهوم «گاهی اموری را به ضرر خود می‌دانیم، در حالی که به نفع ماست» از دقت در کدام عبارت قرآنی به دست می‌آید؟

- ۱) «عَسَىٰ أَنْ تَحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ»
- ۲) «عَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ»
- ۳) «إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ»
- ۴) «أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ»

(ریاضی ۹۳ با تغییر)

۴۵۳- چه چیزی انسان را به آینده امیدوار می‌کند و کدام آیه شریفه هم‌مفهوم با آن است؟

- ۱) ایمان به خدا - «قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ»
- ۲) توکل به خدا - «قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ»
- ۳) ایمان به خدا - «إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ»
- ۴) توکل به خدا - «إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ»

۴۵۴- در اعتقاد انسان متوکل بر خداوند، استفاده از ابزار و وسایل، نشانه است، زیرا توکل به خداوند، در جایی درست است که

(ریاضی ۹۳)

- ۱) قبول حکمت الهی - انسان، مسئولیت و وظیفه خود را به خوبی انجام دهد
- ۲) قبول حکمت الهی - کار را با اعتماد کامل به قدرت و علم الهی، به خدا محول کند
- ۳) اعتقاد به تأثیرگذاری طولی اختیار - انسان، مسئولیت و وظیفه خود را به خوبی انجام دهد
- ۴) اعتقاد به تأثیرگذاری طولی اختیار - کار را با اعتماد کامل به قدرت و علم الهی، به خدا محول کند

۴۵۵- با توجه به سخن حضرت علی (ع) می‌فهمیم خداوند بر اصلاح کار چه کسانی از خودشان آماده‌تر است و توکل به خدا را در یک کلمه چگونه می‌توان توصیف کرد؟

- ۱) به او عشق می‌ورزند - اعتماد
- ۲) به او عشق می‌ورزند - اعتقاد
- ۳) به او توکل می‌کنند - اعتماد
- ۴) به او توکل می‌کنند - اعتقاد

۴۵۶- عبارت قرآنی «فهو حسبه» آن‌گاه تجلی می‌یابد که کدام عبارت شریفه محقق شده باشد؟

- ۱) «و عَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ»
- ۲) «و عَسَىٰ أَنْ تَحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ»
- ۳) «و من يتوكل على الله»
- ۴) «أليس الله بكاف عبده»

(فارج از کشور ۹۳ با تغییر)

۴۵۷- اگر سؤال شود: «چرا بر غیر خدا نمی‌توان توکل کرد؟» پاسخ به این سؤال، در گرو فهم آیه شریفه است.

- ۱) «إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ»
- ۲) «أليس الله بكاف عبده»
- ۳) «عَسَىٰ أَنْ تَحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ»
- ۴) «و من يتوكل على الله فهو حسبه»

۴۵۸- روی دادن آن‌چه که حقیقتاً به سود انسان است، در گرو چیست و پیامبر اکرم (ص) چه کسانی را سربرابر دیگران برشمرده‌اند؟

- ۱) آنان که در قلب خود بر خدا توکل کند و واقعاً او را تکیه‌گاه خود ببیند - معتقدان منزوی از دیگران
- ۲) کسانی که مسئولیت و وظیفه خود را به خوبی انجام دهد - معتقدان منزوی از دیگران
- ۳) آنان که در قلب خود بر خدا توکل کند و واقعاً او را تکیه‌گاه خود ببیند - متوکلان بدون عمل
- ۴) کسانی که مسئولیت و وظیفه خود را به خوبی انجام دهد - متوکلان بدون عمل

۴۵۹- کدام عبارت در مورد رفتار انسان اهل توکل درست است؟

- ۱) باید در راستای راهیابی به نیازها و خواسته‌هایش، از ابزار و اسباب بهره جوید.
- ۲) اهل تلاش است و کارها را ثمره تلاش و کوشش و علم و آگاهی خود می‌داند.
- ۳) به جای مشغول شدن به امور روزمره دنیایی، به دنبال عبادت بوده و بر خدا تکیه کند.
- ۴) همیشه جمله «خدا یا بر تو توکل می‌کنم» را بر زبان دارد و در انجام امور بر فکر خود تکیه می‌کند.

۴۶۰- درباره شرط دوم توکل حقیقی به خداوند، به ترتیب کدام گزینه صحیح است؟

- ۱) فکر - مشورت - انتخاب بهترین راه ممکن - تلاش
- ۲) مشورت - فکر - تلاش - انتخاب بهترین راه ممکن
- ۳) فکر - مشورت - تلاش - انتخاب بهترین راه ممکن
- ۴) مشورت - فکر - انتخاب بهترین راه ممکن - تلاش

۴۶۱- یکی از دلایل قرآن کریم برای اختصاص توکل بر خداوند، اعلام این مطلب است که «معبودهای ساختگی، مقهور اراده الهی و ناتوان در برابر قدرت او هستند» و پیام کدام آیه شریفه حاکی از این موضوع است؟

- ۱) «و عسی ان تکرهوا شیئاً و هو خیر لکم»
- ۲) «و من یتوکل علی الله فهو حسبه ان الله بالغ امره»
- ۳) «ان ارادنی الله بضر هل هن کاشفات ضره او ارادنی برحمه هل هن ممسکات رحمته»
- ۴) «الیس الله بکافی عبده و یخوفونک بالذین من دونه»

۴۶۲- بنا بر کدام توصیف از خداوند تبارک و تعالی می‌گوییم که «آن چیزی را برای انسان متوکل رقم می‌زند که خیر و صلاح او در آن باشد»؟

- ۱) بر هر چیزی قادر است.
- ۲) از هر کس نسبت به بندگانش مهربان‌تر است.
- ۳) اسرار توکل‌کنندگان را می‌داند.
- ۴) سررشته کارها به دست اوست.

۴۶۳- لزوم تجدید عهد با خدا به هنگام آگاهی از کدام حقیقت است و کدام آیه مبارکه مصلحت‌اندیشی خداوند در مورد بندگانش را ترسیم کرده است؟

- ۱) سرانجام انسان به صورت جنبه باطنی عمل در آخرت نمایش داده می‌شود - «و عسی ان تکرهوا شیئاً و هو خیر لکم» (کانون فرهنگی آموزش ۹۸)
- ۲) سرنوشت ابدی انسان‌ها براساس رفتار آن‌ها در دنیا تعیین می‌شود - «و عسی ان تکرهوا شیئاً و هو خیر لکم»
- ۳) سرنوشت ابدی انسان‌ها براساس رفتار آن‌ها در دنیا تعیین می‌شود - «ان ارادنی الله بضر هل هن کاشفات ضره»
- ۴) سرانجام انسان به صورت جنبه باطنی عمل در آخرت نمایش داده می‌شود - «ان ارادنی الله بضر هل هن کاشفات ضره»

۴۶۴- به فرموده امام صادق (ع)، بی‌اثر شدن خیزش همه اهل آسمان‌ها و زمین علیه انسان، معلول چیست و علت نیاز شدیدتر به توکل و اعتماد بر خدا در دوره جوانی کدام است؟

- ۱) توکل همراه با همت و تعقل و پشتکار - شجاعت روحی بالا و داشتن تصمیم‌های بزرگ با گذر عمر
- ۲) توکل همراه با همت و تعقل و پشتکار - داشتن آرمان‌های بزرگ از نوع پرواز، رفتن و صعود
- ۳) پناه‌بردن به خدا با نیت خالصانه - داشتن آرمان‌های بزرگ از نوع پرواز، رفتن و صعود
- ۴) پناه‌بردن به خدا با نیت خالصانه - شجاعت روحی بالا و داشتن تصمیم‌های بزرگ با گذر عمر

۴۶۵- اگر بخواهیم برای آیه شریفه «الیس الله بکافی عبده» مفهوم یکسانی را بیان کنیم، کدام عبارت شریفه یاریگر ما خواهد بود؟

- ۱) «عسی ان تحبوا شیئاً و هو شر لکم»
- ۲) «و من یتوکل علی الله فهو حسبه»
- ۳) «قل افرأیتم ما تدعون من دون الله»
- ۴) «ان ارادنی الله بضر هل هن کاشفات ضره»

۴۶۶- در فرهنگ توحیدی، این باور و عقیده از سوی متوکل به خدا که «خداوند آینده‌هایی را می‌بیند که ما نمی‌بینیم و به مصلحت‌هایی توجه دارد که ما درک نمی‌کنیم.» کدام مفهوم را ایجاب می‌نماید؟

- ۱) روی آوردن به درگاه الهی و پناه‌بردن به او به هنگام گرفتار آمدن به مصائب
- ۲) انجام دادن مسئولیت خویش به نحو احسن برای رسیدن به نتیجه مطلوب
- ۳) اعتماد خالصانه بر خداوند و فهم ناتوانی مخلوقات در جلوگیری از خواست خداوند
- ۴) چشم‌پوشی از ابزار و اسباب، برای دستیابی به نیازها و خواسته‌های خویش

۴۶۷- آزادی از تمایب و وابستگی‌ها و برعکس، معمولاً به ترتیب مرتب با کدام دوران از زندگی انسان است که به ترتیب، مرتبط با کدام آرمان می‌باشند؟

- ۱) جوانی - بزرگسالی - ماندن - رهاشدن
- ۲) بزرگسالی - جوانی - ماندن - رهاشدن
- ۳) جوانی - بزرگسالی - ماندن - رهاشدن
- ۴) جوانی - بزرگسالی - ماندن - رهاشدن

۴۶۸- آن‌جا که امام صادق (ع) می‌فرماید: «خداوند به داود (ع) وحی کرد هر بنده از بندگانش به جای پناه‌بردن به دیگری، با نیت خالص به من پناه آورد، از کارش چاره‌جویی می‌کنم...» با کدام مفهوم درباره توکل رابطه داشته و این حدیث بیانگر کدام صفت خداوند است؟

- ۱) توکل در جایی درست است که انسان مسئولیت و وظیفه خود را به خوبی انجام دهد - قدرت
- ۲) توکل در جایی درست است که انسان مسئولیت و وظیفه خود را به خوبی انجام دهد - حکمت
- ۳) توکل فقط به معنای گفتن جمله: «خدا یا، بر تو توکل می‌کنم» نیست - قدرت
- ۴) توکل فقط به معنای گفتن جمله: «خدا یا، بر تو توکل می‌کنم» نیست - حکمت

۴۶۹- شدت نیاز به توکل و اعتماد به خداوند، در دوران است که دوران می‌باشد. به بیان امام صادق (ع) چاره‌جویی از کارها در گرو است.

(فارج از کشور، ۹۳)

- (۱) کهنسالی - ماندن - استفاده از وسایل در پرتو حکمت و علم الهی
(۲) جوانی - ماندن - استفاده از وسایل در پرتو حکمت و علم الهی
(۳) کهنسالی - رفتن - پناه‌بردن به خدا با نیت خالص
(۴) جوانی - رفتن - پناه‌بردن به خدا با نیت خالص

۴۷۰- کدام مفهوم از دقت در آیه شریفه «قل أفرأیتم ما تدعون من دون الله ان أرادنی الله بضراً هل هنّ کاشفات ضرّه ...» دریافت نمی‌گردد؟
(۱) خداوند باری تعالی اوصافی دارد که منشأ توکل و اعتماد بر اوست.

- (۲) راهکار قرآن کریم برای رسیدن انسان به تصمیمی صحیح، واگذاری امور به خداوند متعال است.
(۳) از آن جایی که تمام قدرتها در اختیار ساحت مقدس الهی است، می‌توان بر او توکل کرد.
(۴) از این منظر که کسی توان ایستادگی در مقابل اراده الهی را ندارد و نمی‌تواند در کار خداوند دخالت کند، امر توکل مختص باری تعالی است.

۴۷۱- خداوند امر خویش را برای چه کسانی به سرانجام می‌رساند؟

- (۱) «و من یتوکل علی الله»
(۲) «و عسی أن تکرهوا شیئاً و هو خیر لکم»
(۳) «و عسی أن تحبّوا شیئاً و هو شرّ لکم»
(۴) «ألیس الله بکافی عبده»

۴۷۲- بیت «گر توکل می‌کنی در کار کن / کشت کن پس تکیه بر جبار کن» با کدام عبارت هم‌مفهوم بوده و تحرک چه رابطه‌ای با توکل دارد؟

- (۱) انسان باید در قلب خود بر خدا توکل کند و واقعاً او را تکیه‌گاه خود ببیند - علت و معلول
(۲) انسان باید در قلب خود بر خدا توکل کند و واقعاً او را تکیه‌گاه خود ببیند - معلول و علت
(۳) توکل در جایی درست است که انسان وظیفه خود را به خوبی انجام دهد - علت و معلول
(۴) توکل در جایی درست است که انسان وظیفه خود را به خوبی انجام دهد - معلول و علت

۴۷۳- درباره شرایط توکل حقیقی، کدام گزینه متفاوت از سه گزینه دیگر است؟

- (۱) توکل کردن فقط به معنای گفتن جمله «خدا یا، بر تو توکل می‌کنم» نیست.
(۲) اگر در قلب خود بر خداوند توکل کنیم، خداوند کارهای ما را به بهترین وجه اصلاح خواهد کرد.
(۳) انسان باید قلباً به خداوند توکل کند و واقعاً او را تکیه‌گاه خود ببیند.
(۴) توکل در جایی درست است که انسان مسئولیت و وظیفه خود را به خوبی انجام دهد.

۴۷۴- قرآن کریم، مبنای توکل بر خداوند را در توانایی خداوند در خیررسانی و دفع ناگواری‌ها می‌داند که از دقت در کدام آیه شریفه مفهوم می‌گردد؟

(انسانی ۸۹ با تغییر)

- (۱) «و من یتوکل علی الله فهو حسبه انّ الله بالغ امره»
(۲) «و عسی ان تحبّوا شیئاً و هو شرّ لکم»
(۳) «ألیس الله بکافی عبده»
(۴) «ان أرادنی الله بضراً هل هنّ کاشفات ضرّه أو أرادنی برحمه هل هنّ ممسکات رحمته»

۴۷۵- تمام دوران‌ها و مراحل گوناگون زندگی، صحنه خودنمایی نیاز انسان به تحقق توکل بر خداوند است که شدت این نیاز، در دوران به ظهور می‌رسد که مرحله است و معنای توکل، خداوند است.
(زیان ۹۲)

- (۱) نوجوانی و جوانی - رفتن - اعتماد همراه با اخلاص به
(۲) پیری و کهنسالی - رفتن - اعتماد همراه با اخلاص به
(۳) نوجوانی و جوانی - ماندن - ایمان به قدرت غیرمحدود
(۴) پیری و کهنسالی - ماندن - ایمان به قدرت غیرمحدود

۴۷۶- در بینش توحیدی و نگرش متوکل حقیقی به عرصه عالم، اعتقاد و باور به کدام حقیقت «اخلاص در توکل» را اقتضا می‌کند و چه پیامدی را به دنبال دارد؟

- (۱) خداوند مصلحت انسان‌ها را بهتر از خودشان می‌داند - بی‌اعتنایی به عالم اسباب
(۲) هیچ امری، مگر به اذن و مشیت خدا صورت نمی‌گیرد - بی‌اعتنایی به عالم اسباب
(۳) خداوند مصلحت انسان‌ها را بهتر از خودشان می‌داند - چاره‌جویی از کارها به وجه احسن
(۴) هیچ امری، مگر به اذن و مشیت خدا صورت نمی‌گیرد - چاره‌جویی از کارها به وجه احسن

۴۷۷- مفهوم «گاه چیزی را به نفع خود می‌پنداریم، در حالی که به ضرر ماست» از دقت در کدام عبارت قرآنی به دست می‌آید؟

- (۱) «عسی أن تحبّوا شیئاً و هو شرّ لکم»
(۲) «عسی ان تکرهوا شیئاً و هو خیر لکم»
(۳) «ان أرادنی الله بضراً هل هنّ کاشفات ضرّه»
(۴) «أو ارادنی برحمه هل هنّ ممسکات رحمته»

۴۷۸- اگر بگوییم: «توکل کردن فقط به معنای گفتن جمله خدا یا، بر تو توکل می‌کنم، نیست»، این گفتار روشن‌کننده کدام موضوع است؟

- (۱) توکل، جانشین تبلی و ندانم‌کاری افراد نیست، بلکه کمک‌کننده و امیددهنده به کسی است که اهل همت، تعقل و پشتکار است.
(۲) متوکلی که اهل معرفت باشد، می‌داند انسان باید در راستای راهیابی به نیازها و خواسته‌هایش، از ابزار و اسباب بهره جوید.
(۳) توکل در جایی درست است که انسان مسئولیت و وظیفه خود را به خوبی انجام دهد.
(۴) انسان باید در قلب خود بر خدا توکل کند و واقعاً او را تکیه‌گاه خود ببیند.

۴۷۹- آن جا که «قیام و خیزش همه آسمان‌ها و زمین و هر چه در آن‌هاست، علیه انسان، فاقد تأثیر است»، زمانی است که و استفاده از ابزار و اسباب در راه دستیابی به هدف، نشان قبول می‌باشد.

(تبریزی ۹۲)

(۱) اراده و مشیت خداوند، حتمیت پیدا کرده باشد - حکمت الهی

(۲) حقیقت توکل بر خداوند، محقق شده باشد - حکمت الهی

(۳) اراده و مشیت خداوند، حتمیت پیدا کرده باشد - فاعلیت انسان در تحقق اهداف

(۴) حقیقت توکل بر خداوند، محقق شده باشد - فاعلیت انسان در تحقق اهداف

۴۸۰- با توجه به آیه شریفه «قُلْ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ أَوْ إِرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ ...» مبنای کفایت خداوند در توکل بر او به ترتیب کدام است؟

(فارج از کشور ۸۸)

(۱) خیررسانی به متوکلان - دفع گزند از مؤمنان

(۲) دفع گزند از متوکلان - خیررسانی به متوکلان

(۳) خیررسانی به مؤمنان - دفع گزند از مؤمنان

(۴) دفع گزند از مؤمنان - خیررسانی به متوکلان

۴۸۱- انسان متوکل می‌داند در صورت، هر نتیجه‌ای که به دست می‌آید،؛ زیرا

(۱) توکل - بازتاب عمل اوست - خداوند وعده داده است که هر کس را به آن چه استحقاق دارد برساند و حق کسی را ضایع نگرداند

(۲) توکل - به مصلحت اوست - خداوند از همه چیز آگاه و از هر کس نسبت به ما مهربان‌تر است

(۳) انجام وظیفه - بازتاب عمل اوست - خداوند وعده داده است که هر کس را به آن چه استحقاق دارد برساند و حق کسی را ضایع نگرداند

(۴) انجام وظیفه - به مصلحت اوست - خداوند از همه چیز آگاه و از هر کس نسبت به ما مهربان‌تر است

۴۸۲- مطابق با فرمایش امام علی علیه السلام، علم انسان متوکل به این که سررشته کارها در دست خداست، با آرامش او با یاد خدا به هنگام وحشت، چه نسبتی دارد و خداوند با چه کسانی بیشتر از دیگران انس می‌گیرد؟

(کانون فرهنگی آموزش ۹۸)

(۱) معلول - آنان که بیشتر به خداوند عشق می‌ورزند.

(۲) متبوع - آنان که بیشتر به خداوند عشق می‌ورزند.

(۳) تابع - آنان که در کارهایشان بر خداوند توکل می‌کنند.

(۴) علت - آنان که در کارهایشان بر خداوند توکل می‌کنند.

۴۸۳- با توجه به حدیث گهربار امام علی علیه السلام «اگر مصیبت‌ها به بندگان خدا فرو بیارد آنان چه می‌کنند و علت این واکنش آن‌ها در برابر مصائب چیست؟

(۱) یاد خداوند آنان را آرام می‌کند - خداوند برای اصلاح کار آنان، از خودشان آماده‌تر است

(۲) یاد خداوند آنان را آرام می‌کند - می‌دانند سررشته کارها به دست خداست

(۳) به خدا پناه برده و روی به درگاه او دارند - خداوند برای اصلاح کار آنان، از خودشان آسان‌تر است

(۴) به خدا پناه برده و روی به درگاه او دارند - می‌دانند سررشته کارها به دست خداست

۴۸۴- گذران عمر با چه چیزی همراه است و مفهوم «سلب توانایی از تکیه‌گاه‌های دروغین در دور کردن گزند» از دقت در کدام عبارت شریفه مستفاد می‌گردد؟

(۱) کاهش توان انسان برای تصمیم‌های بزرگ - «وَأَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ»

(۲) افزایش توان انسان برای تصمیم‌های بزرگ - «إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ»

(۳) کاهش توان انسان برای تصمیم‌های بزرگ - «إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ»

(۴) افزایش توان انسان برای تصمیم‌های بزرگ - «وَأَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ»

۴۸۵- به بیان امام صادق علیه السلام راه خنثی کردن همه توطئه‌ها، چیست و آن جا که پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله، بیکاران را سربرای دیگران معرفی می‌فرماید، به این معنی است که توکل بر خداوند توأم با چه می‌باشد؟

(تبریزی ۸۸ با کمی تغییر)

(۱) ایمان داشتن به خداوند - انجام مسئولیت

(۲) با نیت خالص به خدا پناه بردن - انجام مسئولیت

(۳) ایمان داشتن به خداوند - ایمان و معرفت

(۴) با نیت خالص به خدا پناه بردن - ایمان و معرفت

۴۸۶- کدام آیه مبارکه بیانگر این مفهوم است که انسان متوکل، خداوند را تکیه‌گاه مطمئن خود می‌داند و در عین عمل به وظایف خود، نتیجه‌امورش را به او واگذار می‌کند؟

(۱) «و عسى أن تکرهوا شیئاً و هو خیر لکم»

(۲) «و عسى أن تحبوا شیئاً و هو شر لکم»

(۳) «و من یتوکل علی الله فهو حسبه إن الله بالغ امره»

(۴) «إن أَرَادَنِي اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ»

۴۸۷- توکل‌کننده‌ای که اهل معرفت باشد، می‌داند که انسان باید در راستای راه‌یابی به نیازها و خواسته‌هایش، از بهره جوید، زیرا این‌ها بنا بر قرار داده شده و آیه شریفه حاکی از آن است.

(هنر ۹۲ با تغییر)

(۱) عزم و اراده - حکمت الهی - «و من یتوکل علی الله فهو حسبه إن الله بالغ امره»

(۲) ابزار و اسباب - تقدیر الهی - «و من یتوکل علی الله فهو حسبه إن الله بالغ امره»

(۳) عزم و اراده - تقدیر الهی - «ان أَرَادَنِي اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ أَوْ إِرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ»

(۴) ابزار و اسباب - حکمت الهی - «ان أَرَادَنِي اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ أَوْ إِرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ»

۴۸۸- با توجه به این سخن امام صادق علیه السلام که فرمود: «خداوند به داود علیه السلام وحی کرد: هر بنده‌ای از بندگانش به جای پناه‌بردن به دیگری، با نیت خالص به من پناه آورد، از کارش چاره‌جویی می‌کنم، گرچه همه آسمان‌ها و زمین و هر چه در آنها است، علیه او برخیزند»، مفهوم می‌گردد که خداوند است.

(۱) ایمان به - یک امر کاملاً قلبی و درونی
(۲) توکل بر - یک امر کاملاً قلبی و درونی
(۳) توکل بر - گره‌گشای کار فروبسته انسان
(۴) ایمان به - گره‌گشای کار فروبسته انسان

۴۸۹- عبارت قرآنی «أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ» بیان‌کننده بوده که از تقویت اراده و عزم است.

(۱) اعتماد به خدا - نتایج
(۲) پیمان با خدا - نتایج
(۳) اعتماد به خدا - عوامل
(۴) پیمان با خدا - عوامل

۴۹۰- با توجه به این بیت از مثنوی مولانا که می‌گوید: «گر توکل می‌کنی در کار کن / کشت کن پس تکیه بر جبار کن» کدام مفهوم دریافت می‌گردد؟

(۱) باور به این که خدا ناظر بر همه حوادث عالم است، عزم انسان را در توکل به خدا استوار می‌سازد
(۲) واگذار کردن و سپردن تمام امور زندگی خویش به خداوند حکیم، لازمه توکل به اوست
(۳) معیار شناخت توکل حقیقی، اعتماد خالصانه به خداوند و تکیه بر او و گسستن از غیر اوست
(۴) توکل واقعی بر خداوند، مانع بهره‌وری از ابزار و اسباب نیست و این دو لازم و ملزوم یکدیگرند

۴۹۱- در کدام‌یک از آیات شریفه بیان شده، قرآن کریم با طرح استهفام انکاری، کفایت قدرت ذات باری تعالی برای تکیه و واگذاری نتایج امور به او را به اثبات رسانیده است؟

(۱) «و من یتوکل علی الله فهو حسبه»
(۲) «عسی ان تحتوا شیئاً و هو شر لکم»
(۳) «أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ»
(۴) «أَو أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ»

۴۹۲- با توجه به آیات قرآن کریم، اعتقاد به این حقیقت که «در برابر اراده الهی، مخلوق نه زیان می‌رساند و نه عطا و منعی دارد»، ترسیمی از پیام کدام عبارت شریفه است و بیانگر کدام موضوع می‌باشد؟

(۱) «و من یتوکل علی الله فهو حسبه ان الله بالغ امره» - مبنای کفایت خداوند در توکل به او
(۲) «ان ارادنی الله بضر هل هن کاشفات ضره او ارادنی برحمة هل هن ممسکات رحمة» - مبنای کفایت خداوند در توکل به او
(۳) «و من یتوکل علی الله فهو حسبه ان الله بالغ امره» - نفی قدرت تدبیر و تأثیرگذاری موجودات
(۴) «ان ارادنی الله بضر هل هن کاشفات ضره او ارادنی برحمة هل هن ممسکات رحمة» - نفی قدرت تدبیر و تأثیرگذاری موجودات

۴۹۳- براساس فرمایش امام صادق علیه السلام، خداوند تنها در چه صورتی کارها را به بهترین وجه چاره‌جویی خواهد کرد؟

(۱) بنی آدم در راه رسیدن به مقصود، مسئولیت‌های خویش را به خوبی انجام داده و نتایج را به او واگذارند.
(۲) انسان‌ها اهل معرفت باشند و در راستای راه‌یابی به خواسته‌هایشان از ابزار و اسباب که معلول علم و حکمت الهی‌اند، بهره‌جویند.
(۳) انسان‌ها اهل عمل باشند، با دیگران مشورت کنند و پس از تفکر و اندیشه و انتخاب بهترین راه، به او روی آورند.
(۴) بنی آدم به جای پناه‌بردن به دیگری، با نیت خالص به درگاه او پناه آورند.

۴۹۴- مصرع «کشت کن پس تکیه بر جبار کن» به کدام‌یک از شرایط توکل حقیقی اشاره دارد و بی‌توجهی به ابزار و اسباب در راستای راه‌یابی به نیازها چه نتیجه‌ای در پی دارد؟

(۱) توکل در جایی درست است که انسان وظیفه خود را به خوبی انجام دهد - بی‌توجهی به حکمت و علم الهی
(۲) انسان باید در قلب خود به خدا توکل کند - بی‌توجهی به حکمت و علم الهی
(۳) توکل در جایی درست است که انسان وظیفه خود را به خوبی انجام دهد - بی‌توجهی به قدرت و اراده الهی
(۴) انسان باید در قلب خود به خدا توکل کند - بی‌توجهی به قدرت و اراده الهی

۴۹۵- مفهوم مستنبط از آیه کریمه «ان ارادنی الله بضر هل هن کاشفات ضره او ارادنی برحمة هل هن ممسکات رحمة» در کدام مورد به درستی ذکر شده است؟

(۱) توکل بر خدا با نیت خالصانه، سبب چاره‌جویی از کارهای انسان به بهترین وجه خواهد بود.
(۲) توکل‌کننده اهل معرفت، باید در راستای راه‌یابی به نیازها و خواسته‌هایش، از ابزارها و اسباب بهره‌جوید.
(۳) سررشته همه کارها به دست خداست و هیچ عاملی در برابر مشیت او کارساز نخواهد بود.
(۴) توکل در جایی درست است که انسان مسئولیت خود را به درستی انجام دهد و از مشورت غافل نشود.

(تقریبی ۹۱ با اندکی تغییر)

(کانون فرهنگی آموزش ۹۸)

(کانون فرهنگی آموزش ۹۸)

۴۴۵- گزینه «۲»

ابزار و اسباب بنا بر حکمت الهی قرار داده شده و بی‌توجهی به آن‌ها، بی‌توجهی به حکمت و علم الهی است. شروط توکل حقیقتی:

(۱) توکل قلبی باشد، نه صرفاً زبانی.

(۲) انسان مسئولیت خود را به خوبی انجام دهد و سپس بر خدا توکل کند. **۴۴۶- گزینه «۱»** توکل در جایی درست است که انسان

مسئولیت و وظیفه خود را به خوبی انجام دهد؛ یعنی فکر و اندیشه خود را به کار گیرد، با دیگران مشورت کند و بهترین راه ممکن را انتخاب نماید. عبارت «أليس الله بكاف عبده» بیانگر اصل توکل است.

۴۴۷- گزینه «۱»

پیامبر ﷺ کسانی را که فقط بر خدا توکل می‌کردند و اهل کار و فعالیت نبودند، «سربار مردم» معرفی نمودند.

عبارت قرآنی: «أليس الله بكاف عبده» بیانگر اعتماد بر خدا و توکل به اوست. **۴۴۸- گزینه «۱»** آیه «إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ ...»

اگر خدا خواهد که به من زبانی رسد، آیا آنان دورکننده گزند او هستند؟ ... می‌فهمیم که اگر خداوند به انجام کاری اراده کند هیچ‌کس نمی‌تواند در برابر او بایستد؛ پس می‌توان گفت در برابر اراده خداوند تمام عوامل مؤثر، بی‌اثر می‌شوند.

۴۴۹- گزینه «۱»

توکل کمک‌دهنده و امیددهنده به انسان اهل همت، تعقل و پشتکار است. عبارت «أَوْ أَرَادَنِيَ بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ» به اراده و قدرت خدا اشاره دارد که اختصاص توکل به او را ایجاب می‌کند.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه (۲): انسان متوکل کارهایش را ثمره تلاش خود و توکل بر خدا می‌داند.
گزینه (۳): انسان متوکل تلاش می‌کند و مسئولیتش را انجام می‌دهد، سپس به خدا توکل می‌کند.

گزینه (۴): انسان متوکل قلباً بر خدا توکل می‌کند.

۴۶۰- گزینه (۱) قبل از توکل باید:

الف) فکر و اندیشه خود را به کار بگیریم.

ب) با دیگران مشورت کنیم.

ج) بهترین راه را انتخاب کنیم.

د) با عزم و اراده محکم برای رسیدن به مقصود تلاش کنیم.

۴۶۱- گزینه (۳) برای پاسخگویی به این سؤال نیازی نیست شما معنی عبارت «مقهور اراده الهی» را بدانید. پس وقت خود را برای فهمیدن تک‌تک عبارات صرف نکنید.

در آیه «ان ارادنی الله بضر هل هن کاشفات ضره او ارادنی برحمة هل هن ممسكات رحمته» اشاره می‌شود که هیچ موجودی، از جمله معبودهای ساختگی مشرکان، توانایی جلوگیری از اراده خداوند را در رساندن نفع یا ضرر به دیگران ندارند؛ زیرا هیچ کس نمی‌تواند در مقابل اراده الهی بایستد.

۴۶۲- گزینه (۲) خداوند نسبت به بندگانش مهربان است (علت)

پس چیزی را برای انسان متوکل رقم می‌زند که خیر و صلاح او در آن باشد.

۴۶۳- گزینه (۲) آن‌گاه که دانستیم که سرنوشت ابدی انسان‌ها

براساس رفتار آنان در دنیا تعیین می‌شود، لازم است بار دیگر با خدای خود «تجدید عهد» کنیم.

انسان متوکل می‌داند که در صورت انجام وظیفه، هر نتیجه‌ای که به دست آید، به مصلحت اوست، گرچه خود به آن مصلحت آگاه نباشد. در واقع خداوند مهربان حتی بهتر از خود ما از مصلحت ما آگاه است. گاهی اموری را به ضرر خود می‌دانیم در حالی که به نفع ماست. «عیسی ان تکرهوا شیئاً و هو خیر لکم»

۴۶۴- گزینه (۳) امام صادق (ع) فرمود: «خداوند به داود (ع) وحی کرد هر بنده‌ای از بندگانش به جای پناه‌بردن به دیگری با نیت خالص به من

پناه آورد، از کارش چاره‌جویی می‌کنم، گرچه همه آسمان‌ها و زمین و هر چه در آن‌ها است، علیه او برخیزند.» پس بی‌اثر شدن خیزش‌های اهل آسمان‌ها و زمین معلول توکل خالص به خداست.

جوان می‌تواند آرمان‌های بزرگ داشته باشد، آرمان‌هایی که از نوع پروازند، از نوع رفتن و صعودکردن، نه از نوع ماندن و در باتلاق زندگی دنیایی فرورفتن (علت). از این‌رو، در این دوره نیاز شدیدتری به توکل و اعتماد بر خداوند حس می‌شود (معلول).

۴۶۵- گزینه (۲) مفهوم عبارت‌های «ألیس الله بکاف عبده» و «فهو حسبه» کفایت‌کردن خداوند است. اگر آدمی خدا را داشته باشد، دیگر نیازی به غیر او ندارد.

۴۶۶- گزینه (۳) خداوند آینده‌هایی را می‌بیند که ما نمی‌بینیم

و به مصلحت‌هایی توجه دارد که ما درک نمی‌کنیم؛ بنابراین، شایسته است که با اخلاص بر خدا اعتماد کنیم و بدانیم که هیچ قدرتی در جهان مانع چاره‌سازی خدا نیست.

۴۵۰- گزینه (۴) حضرت علی (ع) می‌فرمایند: «اگر تنهایی آنان را به وحشت اندازد، یاد تو آنان را آرام سازد و اگر مصیبت‌ها بر آنان فروبارد، به تو پناه آورند و روی به درگاه تو دارند.»

۴۵۱- گزینه (۱) توکل، جانشین تنبلی و ندانم‌کاری افراد نیست، بلکه امیددهنده و کمک‌کننده به کسی است که اهل همت، تعقل و پشتکار باشد.

با توجه به سخن امام صادق (ع)، هر کس با نیت خالص به خدا پناه ببرد (علت)، خدا از کارش چاره‌جویی می‌کند. (معلول)

۴۵۲- گزینه (۲) برای اینکه بین گزینه‌های (۱) و (۲) گزینه صحیح را انتخاب کنید، کافی است به معنی کلمات توجه کنید. کلمه «تکرهوا» به کراهت‌داشتن بر می‌گردد و «خیر» به خوب بودن و کلمه «تحتوا» از ریشه «حب» به معنی دوست‌داشتن است و «شر» به معنی بد بودن.

«عیسی ان تکرهوا شیئاً و هو خیر لکم: چه بسا از چیزی بدتان بیاید، در حالی که برای شما خوب است.»

۴۵۳- گزینه (۲) توکل جانشین تنبلی نیست، بلکه کمک‌کننده و امیددهنده به کسی است که اهل همت، تعقل و پشتکار باشد. (انسان

را به آینده امیدوار می‌کند). توکل بر خدا پیام آیه «قل حسبی الله علیه یتوکل المتوکلون» است.

۴۵۴- گزینه (۱) توکل‌کننده‌ای که اهل معرفت باشد، از ابزار و

اسباب بهره می‌گیرد، زیرا می‌داند ابزار و اسباب، بنا بر حکمت الهی قرار داده شده و بی‌توجهی به آن‌ها، بی‌توجهی به حکمت و علم الهی است. توکل در جایی درست است که انسان مسئولیت و وظیفه خود را به خوبی انجام دهد. ■ دقت کنید کار را به خدا محول کردن، یعنی انجام ندادن کار که مخالف با اصل توکل است.

۴۵۵- گزینه (۳) امام علی (ع) در یکی از دعاهايشان می‌گویند:

«خداوندا تو ... برای اصلاح کار آنان که به تو توکل می‌کنند، از خودشان آماده‌تری ...»

توکل به معنی اعتماد (نه اعتقاد) بر خدا و سپردن نتیجه کارها به اوست.

۴۵۶- گزینه (۳) هر کس بر خدا توکل کند، «و من یتوکل علی الله» خداوند او را کفایت می‌کند «فهو حسبه».

۴۵۷- گزینه (۱) در آیه «قل أفرأیتم ما تدعون من دون الله إن ارادنی الله بضر هل هن کاشفات ضره ...»، عبارت‌های «ان ارادنی الله بضر هل هن کاشفات ضره» و «او ارادنی برحمة هل هن ممسكات رحمته» به ناتوانی دیگر موجودات در جلوگیری از اراده خداوند اشاره دارد و پاسخ به سؤال «چرا بر غیر خدا نمی‌توان توکل کرد؟» است.

۴۵۸- گزینه (۳) انسان باید در قلب خود بر خدا توکل کند و

واقعاً او را تکیه‌گاه خود ببیند. اگر این‌گونه باشیم، خداوند کارهای ما را به بهترین وجه چاره خواهد کرد و آن چیزی که حقیقتاً به نفع ماست پیش خواهد آورد. پیامبر اکرم (ص) روزی به مردمی برخورد کرد که اهل کار و فعالیت نبودند؛ ایشان آن‌ها را «سربار دیگران» خطاب کردند.

■ دقت کنید صرفاً انجام خوب عمل نمی‌تواند نتیجه‌ای را که حقیقتاً به سود ما است، در پی داشته باشد.

۴۵۹- گزینه (۱) توکل‌کننده‌ای که اهل معرفت باشد، می‌داند که

انسان باید در راستای راه‌یابی به نیازها و خواسته‌هایش، از ابزار و اسباب بهره جویید.

۴۷۵- گزینۀ ۱) در دورۀ نوجوانی و جوانی، نیاز شدیدتری به توکل و اعتماد بر خداوند حس می‌شود، زیرا نوجوان و جوان آرمان‌های بزرگ دارد؛ آرمان‌هایی از جنس رفتن. توکل بر خدا به معنای اعتماد به خداوند است که باید خالصانه باشد.

۴۷۶- گزینۀ ۲) چون خداوند مصلحت انسان‌ها را بهتر از خودشان می‌داند، شایسته است انسان به خداوند توکل کند. با توجه به حدیث امام صادق علیه السلام اگر انسان خالصانه به خدا پناه آورد، خداوند به بهترین وجه از کارش چاره‌جویی می‌کند.

۴۷۷- گزینۀ ۱) «و عسی أن تحبوا شیئاً و هو شرُّ لكم»: و چه بسا چیزی را دوست می‌دارید، در حالی که برای شما بد است.

۴۷۸- گزینۀ ۴) توکل کردن، فقط به معنای گفتن جمله «خدایا، بر تو توکل می‌کنم» نیست، بلکه انسان باید در قلب خود بر خدا توکل کند و واقعاً او را تکیه‌گاه خود ببیند.

۴۷۹- گزینۀ ۲) امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «خداوند به داود علیه السلام وحی کرد که هر بنده‌ای از بندگانش به جای پناه‌بردن به دیگری با نیت خالص به من پناه آورد، از کارش چاره‌جویی می‌کنم، گرچه همه آسمان‌ها و زمین و هر چه در آنهاست، علیه او برخیزند.» انسان باید در راستای راه‌یابی به نیازها، از ابزار و اسباب بهره‌جوید؛ زیرا این ابزار و اسباب بنا بر حکمت الهی قرار داده شده است.

۴۸۰- گزینۀ ۲) دلیل کفایت خداوند در توکل:

۱- «إن أردنی اللّٰه بضرّ هل هنّ کاشفات ضرّه» ← رفع گزند و آسیب از متوکلان ۲- «أو أردنی برحمۃ هل هنّ ممسکات رحمته» ← خیر و رحمت‌رسانی به متوکلان

• دقت کنید در این آیه به مؤمنان اشاره‌ای نشده است.

۴۸۱- گزینۀ ۴) انسان متوکل می‌داند که در صورت انجام وظیفه، هر نتیجه‌ای که به دست آید، به مصلحت اوست، گرچه خود بدان مصلحت آگاه نباشد؛ زیرا خداوند از همه چیز آگاه و از هر کس نسبت به ما مهربان‌تر است.

۴۸۲- گزینۀ ۲) امام علی علیه السلام در یکی از دعاها می‌گوید: «خداوند! تو با آنانی که به تو بیشتر عشق می‌ورزند، بیش از دیگران انس می‌گیری...» ایشان در ادامه می‌فرماید: «اگر تنهایی، آنان را به وحشت اندازد، یاد تو آنان را آرام می‌سازد... چون می‌دانند سررشته کارها به دست توست.» در واقع این‌که می‌دانند سررشته کارها به دست خداست علت (متبوع) و آرامش با یاد خدا نتیجه (معلول و تابع) است.

۴۸۳- گزینۀ ۴) در سخن امام علی علیه السلام می‌خوانیم: «اگر تنهایی، آنان را به وحشت اندازد، یاد تو آنان را آرام می‌سازد و اگر مصیبت‌ها بر آنان فرو بارد، به تو پناه آورند و روی به درگاه تو دارند (معلول)، چون می‌دانند سررشته کارها به دست توست (علت).»

۴۸۴- گزینۀ ۳) هر چه عمر می‌گذرد و قوای انسان به سستی می‌گراید، توان انسان برای تصمیم‌های بزرگ نیز کاهش می‌یابد. در عبارت «إن أردنی اللّٰه بضرّ هل هنّ کاشفات ضرّه» بیان می‌شود که هیچ‌کس توانایی ایستادن در برابر اراده خداوند مبنی بر آسیب و گزند رساندن را ندارد. برای پاسخگویی به قسمت دوم سؤال کافی است بدانید کلمه «ضرّ» به معنی گزند است.

۴۶۷- گزینۀ ۴) نوجوان و جوان معمولاً آزاد از تمّیات و وابستگی‌هاست؛ مانند برخی بزرگسالان نیست که به ثروت یا مقام دل بسته‌اند. او می‌تواند آرمان‌های بزرگ داشته باشد، آرمان‌هایی که از نوع پروازند، از نوع رفتن و صعودکردن، نه از نوع ماندن و در باتلاق زندگی دنیایی فرورفتن.

۴۶۸- گزینۀ ۳) حدیث امام صادق علیه السلام به اولین شرط توکل حقیقی اشاره دارد. در این شرط بر توکل قلبی و با نیت خالص تأکید می‌شود، نه این‌که صرفاً شخص بگوید: «خدایا بر تو توکل می‌کنم.» حدیث امام صادق علیه السلام بیانگر قدرت خداوند است، زیرا در پایان حدیث می‌خوانیم: «از کارش چاره‌جویی می‌کنم، گرچه همه آسمان‌ها و زمین و هر چه در آنهاست، علیه او برخیزند.»

۴۶۹- گزینۀ ۴) «نوجوان و جوان معمولاً آزاد از تمّیات و وابستگی‌هاست. شجاعت روحی بالایی دارد؛ او آرمان‌هایی دارد از جنس رفتن؛ در این دوره، نیاز شدیدتری به توکل و اعتماد بر خداوند حس می‌شود. امام صادق علیه السلام فرمودند: «خداوند به داود علیه السلام وحی کرد که هر بنده‌ای از بندگانش، به جای پناه‌بردن به دیگری، با نیت خالص به من پناه آورد، از کارش چاره‌جویی می‌کنم، گرچه همه آسمان‌ها و زمین و هر چه در آنهاست، علیه او برخیزند.»

۴۷۰- گزینۀ ۲) با توجه به آیه «قل أفرأیتم...» می‌فهمیم که خداوند توانایی و قدرت انجام هر کاری را دارد و هیچ‌کس نمی‌تواند در برابر اراده او بایستد، پس باید فقط بر خداوند توکل کرد.

• دقت کنید آدمی باید ابتدا مسئولیتش را به خوبی انجام دهد، سپس بر خدا توکل کند. (دلیل نادرستی گزینۀ ۲)

۴۷۱- گزینۀ ۱) برای پاسخگویی به این سؤال به حفظ آیه و دانستن دقیق معنای آن نیاز دارید.

با توجه به آیه «و من یتوکل علی اللّٰه فهو حسبہ انّ اللّٰه بالغ امره» درمی‌یابیم هر کس که به خدا توکل کند، حق تعالی او را کفایت کرده و امر خویش را برای او به سرانجام می‌رساند.

۴۷۲- گزینۀ ۴) بیت «گر توکل می‌کنی در کار کن / کشت کن پس تکیه بر جبار کن» به مفهوم انجام کار و فعالیت و سپس توکل بر خدا اشاره دارد. توکل جانشین تنبلی و ندانم‌کاری افراد نیست، بلکه کمک‌کننده و امیددهنده به انسان اهل همت است. پس تحرک، معلول (نتیجۀ) توکل است.

۴۷۳- گزینۀ ۴) شرط اول توکل حقیقی این است که:

الف) توکل، فقط گفتن جمله «خدایا بر تو توکل می‌کنم» نیست.

ب) باید قلباً به خدا توکل کنیم تا او کار ما را اصلاح کند.

ج) انسان متوکل، خدا را تکیه‌گاه خود می‌بیند.

شرط دوم توکل حقیقی این است که:

انسان مسئولیت‌های خود را انجام دهد، سپس بر خدا توکل کند.

۴۷۴- گزینۀ ۴) عبارت «إن أردنی اللّٰه بضرّ هل هنّ کاشفات ضرّه» یعنی اگر خداوند بخواهد ضرری به کسی برساند، کسی نمی‌تواند جلوی آن را بگیرد، و عبارت «أو أردنی برحمۃ هل هنّ ممسکات رحمته» یعنی اگر اراده کند که رحمت و خیری به کسی برسد نیز کسی نمی‌تواند از آن جلوگیری کند؛ پس اگر خداوند بخواهد به کسی خیری یا گزند برساند، هیچ‌کس توان مقابله با او را ندارد؛ پس باید فقط بر خدا توکل کرد.

ابزار و اسبابی که در راستای راهیابی انسان به نیازها و خواسته‌هایش می‌باشد، بنا بر حکمت الهی قرار داده شده و بی‌توجهی به آن‌ها، بی‌توجهی به حکمت و علم الهی است.

۴۹۵- گزینۀ «۳» در عبارت قرآنی: «اگر خدا خواهد که به من زبانی رسد، آیا آنان دورکننده گزند او هستند؟ یا اگر رحمتی برای من خواهد، آیا آنان بازدارنده رحمت او هستند؟» به قدرت خداوند اشاره شده که هیچ کس توان مخالفت و رویارویی با آن را ندارد. در واقع هر چه خدا بخواهد همان می‌شود و هیچ عاملی نمی‌تواند در برابر مشیت و خواست خداوند بایستد.

۴۸۵- گزینۀ «۲» امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «خداوند به داود علیه السلام وحی کرد هر بنده‌ای از بندگانم به جای پناه‌بردن به دیگری با نیت خالص به من پناه آورد، از کارش چاره‌جویی می‌کنم؛ گرچه آسمان‌ها و زمین و هر چه در آن‌ها است، علیه او برخیزند.» پس دفع همه توطئه‌ها نتیجه توکل خالصانه بر خداوند است. پیامبر صلی الله علیه و آله، کسانی را که اهل کار و فعالیت نبودند، سربار دیگران معرفی می‌کنند. این موضوع نشان از اهمیت انجام وظیفه و مسئولیت همراه با توکل بر خدا دارد.

۴۸۶- گزینۀ «۳» از آیه شریفه «و من یتوکل علی الله فهو حسبه إن الله بالغ امره: آن کس که در راه حق به خدا توکل کند، خداوند او را بس است، خداوند امر خویش را به سرانجام می‌رساند.» می‌فهمیم که انسان متوکل، خدا را تکیه‌گاه خود می‌داند.

۴۸۷- گزینۀ «۴» توکل‌کننده اهل معرفت از ابزار و اسباب بهره می‌گیرد، زیرا می‌داند این ابزار و اسباب بنا بر حکمت الهی قرار داده شده است. آیه «إن أرادنی الله بضر هل هنّ کاشفات ضرّه...» به توکل بر خداوند اشاره دارد. بر طبق این آیه، اگر خداوند بخواهد کاری را انجام دهد، هیچ‌کس توانایی ایستادن در برابر او را ندارد.

۴۸۸- گزینۀ «۲» انسان باید در قلب خود بر خدا توکل کند و واقعاً او را تکیه‌گاه خود ببیند. امام صادق علیه السلام در این باره می‌فرماید: «خداوند به داود علیه السلام وحی کرد هرگاه بنده‌ای از بندگانم به جای پناه‌بردن به دیگری با نیت خالص به من پناه آورد، از کارش چاره‌جویی می‌کنم، گرچه آسمان‌ها و زمین و هر چه در آن‌ها است علیه او برخیزند.»

۴۸۹- گزینۀ «۳» عبارت شریفه «ألیس الله بکافی عبده» به کفایت خداوند برای بندگانش اشاره دارد و مفهوم توکل به خداوند را که به معنی اعتماد به اوست، می‌رساند. توکل بر خدا از عوامل تقویت اراده و عزم است.

۴۹۰- گزینۀ «۴» بیت «گر توکل می‌کنی در کار کن / کشت کن پس تکیه بر جبار کن» به حقیقت توکل اشاره دارد. آدمی باید مسئولیت‌هایش را به خوبی انجام دهد و از ابزار و اسباب بهره بگیرد، سپس نتیجه کار را به خدا واگذار و بر او توکل کند.

۴۹۱- گزینۀ «۳» عبارت «ألیس الله بکافی عبده: آیا خداوند برای [توکل] بنده‌اش کافی نیست؟» استفهام انکاری است. این آیه کفایت خداوند را برای بندگانش بیان می‌کند.

■ دقت کنید عبارت «فهو حسبه» نیز به مفهوم کفایت خداوند در توکل است، اما به صورت استفهام انکاری بیان نشده است.

۴۹۲- گزینۀ «۲» مبنای توکل بر خداوند در آیه «إن أرادنی الله بضر هل هنّ کاشفات ضرّه او ارادنی برحمة هل هنّ ممسکات رحمته...» آمده است؛ این آیه بیان می‌کند که هیچ‌کس نمی‌تواند در مقابل اراده خداوند به انسان نفعی برساند یا ضرری را دفع کند؛ به همین دلیل فقط باید بر خدا توکل کنیم.

۴۹۳- گزینۀ «۴» امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «خداوند به داود علیه السلام وحی کرد هر بنده‌ای از بندگانم به جای پناه‌بردن به دیگری، با نیت خالص به من پناه آورد، از کارش چاره‌جویی می‌کنم، گرچه همه آسمان‌ها و زمین و هر چه در آن‌ها است، علیه او برخیزند.»

۴۹۴- گزینۀ «۱» بنا بر مصرع «کشت کن پس تکیه بر جبار کن»، توکل در جایی درست است که انسان وظیفه خود را به خوبی انجام دهد. توکل جایگزین تنبلی نیست.